

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Journal of the Faculty of Divinity of Çukurova University

Cilt / Volume: 23 • Sayı / Issue: 2 • Aralık / December 2023 • 364-374

e-ISSN: 2564-6427 • DOI: 10.30627/cuilah.1339880

ARABİSTAN'DAKİ İSYAN

The Revolt in Arabia

C. Snouck HURGRONJE

Prof. Dr. Leiden Üniversitesi, Arap Dili Profesörü; Hollanda Sömürgeler Bakanlığı Müsteşarı.

Prof. Dr. Leiden University, Arabic Language; Councillor to the Dutch Ministry of the Colonies.

Çeviren/Translator

Ömer Faruk KALINTÜRK

Dinler Tarihi Doktora Öğrencisi, Exeter Üniversitesi, Teoloji ve Dini Araştırmalar Bölümü, Exeter, Birleşik Krallık

Ph.D. Candidate, University of Exeter, Department of Theology and Religion, Exeter, United Kingdom

o.kalinturk@exeter.ac.uk <https://orcid.org/0000-0002-9767-8971>

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Type: Çeviri/ Translation

Geliş Tarihi/ Received: 09.08.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 28.11.2023

Yayın Tarihi/Published: 31.12.2023

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Ömer Faruk Kalıntürk).

Telif/Copyright: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Published by Çukurova University Faculty of Divinity, 01380, Adana, Turkey. Tüm Hakları saklıdır / All rights reserved.

ARABİSTAN'DAKİ İSYAN¹

The Revolt in Arabia

Önsöz

Müslümanların meseleleriyle ilgilenen herkes, 22 Haziran 1916'da Kahire'den gelen bir haberle Mekke Emirinin Türk hakimiyetine karşı ayaklandığını öğrenince çok şaşırır. Böyle bir ayaklanmanın nedenleri ve muhtemel ya da olası sonuçları hakkında çok fazla spekülasyon yapıldı; çünkü yaşanabilir dünyanın, sıradan bir uluslararası ilişkiler öğrencisinin Arabistan hakkında bildiği kadar az şey bildiği çok az yeri vardır. Oradaki yaşam, Ortaçağ'daki ilkelliğini büyük ölçüde korumuştur ve özellikle Müslümanlıkla ve onun yüz milyonlarca tabisiyle ilgilenen bilim adamları bile, Arabistan'ın "Kutsal Topraklarında" olup bitenler hakkında doğru bilgi edinme konusunda pek iyi durumda değildirler.

Günümüzde bu tarihi Leiden Üniversitesi'nden Profesör Snouck Hurgronje kadar iyi bilen kimse yoktur. İslamiyet ile ilgili tüm konulardaki engin bilgisine ve bu konudaki literatürün kapsamlı bir okumasından edindiği birikime, Mekke ve Cidde'de geçirdiği bir yıl boyunca yaptığı kişisel gözlemleri de eklemiştir. Bugünkü karışık tarihin içerdiği çeşitli meseleler hakkında bir fikir edinebilmiş ve orada liderlik için rekabet eden fırkaları ilk elden öğrenebilmiştir. Profesör Snouck Hurgronje, Hollanda'da yayınlanan *Nieuwe Rotterdamse Courant* gazetesinin 14 Temmuz 1916 tarihli sayısında, Emir'in ilanı ile ortaya çıkan durumu açık bir şekilde anlatmıştır. İlerleyen sayfalarda bu makalelerin çevirileri yer almaktadır. Ek olarak, 25 Ağustos 1916 tarihli *The Near East*'te İngilizceye çevrilmiş olarak yayımlandığı şekliyle, Emir'in tüm Müslüman dünyasına resmi bildirisini ekledim.

Bu makaleler Hollanda'da yayımlandığından beri Mekke ve çevresinde neler olduğuna dair çok az şey duyduk. Cidde'de idari bir yeniden yapılanma girişiminde bulunulduğu; yeni Şerif'in Kahire'ye Ömer Bey el-Faruki adında özel bir temsilci atadığı ve yeni hükümetin, Assam'daki Gordon Koleji'nden Fuad Efendi Hatib'in editörlüğünü yapacağı *El-Kible* adlı haftalık bir gazete yayınlamaya karar verdiği haberleri geldi. Daha da önemlisi, Medine'nin doğusundaki Necd bölgesindeki Vahhabilerin lideri Emir Abdülaziz İbn Sa'ud'un ve Yemen'deki Zeydi İmam Yahya'nın, orada konuşlanmış Türk birliklerine karşı Emir Hüseyin'e yardım ettiği iddiasıdır.

Richard Gottheil

23 Aralık 1916.

Columbia Üniversitesi.

MEKKE ŞERİFLİĞİ

Kamuoyunun geçen olayların önemi hakkında ani bir yargıya varmakta ne kadar ısrarcı olduğu, spekülasyonların aceleyle yayılmasından anlaşılmaktadır; bu spekülasyonlar tamamen farazidir çünkü bize ulaşan haberlerin doğruluğu henüz sadece yaklaşık olarak doğrulanabilmektedir.

Reuters'in bir haberine göre, Mekke'nin Büyük Şerifi Türk otoritesine karşı ayaklanmış ve Araplarının başında Mekke, Cidde, Taif ve Medine garnizonlarını teslim olmaya zorlamayı başarmış ve Medine'den kuzeye giden demiryolunun bir bölümünü tahrip ederek kendisini tehdit eden Türk birliklerinin hareketlerini ciddi şekilde engellemiştir. Öte yandan Wolff'un Bürosu, "Milli Ajans"ın -Türk Milli Ajansı-, eşkıyalığa alışık olmayan bir Arap birliğinin, İngiliz denizcileri tarafından kışkırtılan yüzbaşılı eliyle Mekke'yi bombalamaya ikna edildiğini, ancak Türk birliklerinin kısa sürede düzeni sağladığını ve liderlerinin İngiliz parasıyla bu şekilde alçakça davranmaya ikna edildiği kanıtlandığında, yağmacıların kendilerini Türk makamlarına teslim ettiklerini bildiren bir rapor yayınlamaktadır.

¹ C. Snouck Hurgronje, *The Revolt in Arabia*, trans. and forw. Richard J. H. Gottheil (New York: G. P. Putnam's Sons, 1917), pp. III-VI, 1-50.

Eğer bu Alman-Türk açıklaması doğruysa, bu olay önemsizdir ve üzerinde durulmayı hak etmemektedir. Eğer Reuter ana noktada haklıysa, o zaman bu Arap hareketinin olası sonuçlarının neler olabileceği üzerinde düşünmeye değmektedir.

Her iki durumda da meselenin doğru anlaşılabilmesi için Mekke Şerifliğinin siyasi öneminin anlaşılması ve okuyucu kitlesinin "Mekke'nin Büyük Şerifi" unvanının neleri kapsadığı konusunda çoğunluğun sahip olduğundan daha net bir fikre sahip olması gerekmektedir.

[Hz.] Muhammed'in doğum yeri olan Mekke, onun Arabistan'ın büyük bir bölümüne egemenliğini yaydığı merkez değildi. Onun kurduğu krallığın başkenti, kuzeye doğru on günlük bir kervan yolculuğu mesafesinde bulunan Medine idi. Dahası, Allah'ın elçisi olarak ilk ortaya çıkışından yaklaşık yirmi yıl sonra [Hz.] Muhammed Mekke'yi fethettiğinde, hükümet merkezini oraya taşımayı düşünmedi. Bunun için burada aktarabileceğimiz kendine göre iyi nedenleri vardı. İslam teokrasisinin yönetimindeki haleflerini böyle bir adım atmaktan alıkoyan nedenler daha da ağırdı. Mekke, o zamanlar var olan uygarlık merkezlerinden, İslam'ın kendisine biçtiği görev olarak gördüğü dünya fethi ve ilk Halifelerin silah zoruyla kurmayı başardıkları imparatorluğu yönetecek bir başkent olarak uygun bir görüş noktası olamayacak kadar uzaktı. Medine bile bu amaç için kalıcı olarak uygun görünmüyordu. Daha sonra Pers İmparatorluğu, Suriye, Mısır, Kuzey Afrika ve İspanya İslam'a tabi olduğunda, Arabistan siyasi olarak bakıldığında, önemi giderek azalan uzak bir bölge haline geldi.

Halifelerin ikametgahı önce Şam'a, daha sonra da Bağdat'a taşındı ve miladi 1250'ye kadar beş asır boyunca burada yerleşik kaldılar.

Yine de Arap yarımadası, esas olarak kurak olmasına rağmen, yalnızca fatihlerin anavatanı olarak değil, aynı zamanda İslam'ın Kutsal Toprakları olarak da Müslüman dünyasındaki prestijini korudu. Mekke siyasi bir başkent için uygun olmayabilirdi, ama inananların gözünde dünyanın merkeziydi, ilk insan çiftinin yürüdüğü, İbrahim'in Tanrı'nın ilk evini, Kâbe'yi inşa ettiği ve sıradan bir Müslümanın her yıl kutlanan dini bayrama katılmak için hayatında bir kez gitmek zorunda olduğu yeri.

Mekke zaten uzun zamandır putperest Araplar için dini bir merkez iken, [Hz.] Muhammed'in ölümünden sonra Medine, Müslüman teokrasisinin temellerinin atıldığı, Peygamberin ilk camisini inşa ettiği ve gömüldüğü yer olarak onunla birlikte sınıflandırıldı. Medine'nin birinci, Mekke'nin ikinci başkent olduğu Batı Arabistan'daki (Hicaz) Halifelerin yardımcıları, böylece İslam'ın başlıca mabetlerini kendilerine emanet etmiş oldular ve [Hz.] Muhammed'in ölümünden bu yana her yıl bu iki kutsal şehrin sahne olduğu muazzam uluslararası toplantılarda [hac ibadeti] düzenin korunmasını sağlamakla yükümlü oldular.

Gerçekten de bu vazife hiç de kolay değildi. Mekke ve Medine sakinleri genellikle anlaşmazlık içindeydiler ve sadece inat ve itaatsizlikte birleşiyorlardı. Aradaki bölgenin göçebeleri, İslamiyet altında, eskiden beri oldukları gibi anarşist olmaya devam ettiler. Kutsal Topraklar'a özgü düzensizlikleri ancak çok güçlü bir el dizginleyebilirdi. Ve güçlü bir el her zaman eksik olmuştu.

Yükselişinden çok kısa bir süre sonra, İslam'ın büyük imparatorluğu parçalandı ve dağıldığı devlet ve devletçikler arasındaki sürekli çekişmeler, Halife'nin merkezi otoritesini sadece bir kurgu haline getirdi ve gücünü etkin bir şekilde kullanamadı. Konumları itibariyle öne çıkan ve böylece Kutsal Topraklar'da düzeni korumak için daha iyi bir konuma sahip olan devletler bile, çıkarları gereği, Hicaz'ın (Batı Arabistan) valisi için gerekli olan askeri gücü ayıramadılar. Böylece Müslüman İmparatorluğu'nun en kutsal, en az verimli ve yönetilmesi en zor kısmı, doğal hayati unsuru olarak pratikte karışıklığa teslim edildi ve daha güçlü Müslüman ülkeler kendilerini, kendi topraklarından Arabistan'a doğru yola çıkan hacı kervanlarının ve oraya yerleşmiş olan kendi tebaalarının korunmasıyla sınırladılar.

Batı Arabistan'da İslam İmparatorluğu'nun dağılmasıyla ortaya çıkan kaos ortamından Mekke Şerifliği doğdu. [Hz.] Muhammed'in kızı Fatıma ile yeğeni Ali'nin evlenmesinden doğan olağanüstü sayıdaki neslinden birçoğu Arabistan'da hurma bahçeleri sahibi, Bedevi kabilelerin

başında soyguncu süvariler ya da Müslümanların Peygamber'in kanına [soyuna] karşı giderek artan batıl hayranlıklarının spekülâtörleri olarak yerleşik kaldı. Arabistan dışında, Ali'nin soyundan gelenler az ya da çok siyasi devrimlere katıldılar ya da Müslüman topraklarının valileri tarafından elleri dolduruldu. Ancak onların dar görüşlü hırsları ve siyasi yetenekten yoksun olmaları, önemli bir projeyi tamamlamalarını engelledi. Elde ettikleri başarılar her zaman geçici oldu. Arabistan'daki evrensel durum, Kutsal Eyalet'in bir bölümünü kişisel bir alana dönüştürme fırsatı verdi. Yaklaşık miladi 1000 yılında, Ali'nin soyundan gelen bazı ailelerin reisleri Hicaz'da güçlenmeye başladılar ve yerlerini korudular. Ali'nin evlatlarının bir kolu olan Katâde'nin soyu, miladi 1200'den günümüze kadar Mekke'de üstünlüğünü korumayı başarmıştır.

"Soylu" anlamına gelen *şerif* ve "Senyör" ya da "Efendi" anlamına gelen *seyyid* isimleri, yavaş yavaş tüm İslam dünyasında, özellikle de Peygamber'in soyundan gelenler arasında asalet unvanları haline gelmiştir. Mekke'de hüküm süren ailenin reisi Mekke Şerifi'dir ve halk ona *Seyyidana*, yani "Sahibimiz" (ya da Efendimiz) der. Bu Şeriflerin topraklarının Mekke'nin ötesine ne kadar uzandığı, küçük hanedanlar var olduğu sürece, tamamen koşulların ortaya çıkardığı fırsatlara bağlıydı; çevredeki Müslüman topraklarında ne kadar çok karışıklık hüküm sürerse ve yönetici aile reisinin gösterdiği enerji ne kadar büyük olursa, Hicaz'ın otoritesi altına giren kısmı da o kadar büyük oluyordu. Bunun tersi de aynı derecede doğrudu. İslam'ın en saygın ırkının [kavm-i necib] kusurları, büyük ölçüde Mekke kolunun kendine özgü özellikleriydi. Herhangi bir büyük teşebbüsü gerçekleştirmekten acizdiler.

Hacılar, heybetli bir askeri güç tarafından eşlik edilmedikleri sürece, Şerif ve yandaşları tarafından acımasızca her şeyleri ellerinden alınıyordu. Tıpkı *hacıların* topraklarından geçmek zorunda oldukları, tüm para ve mülklerini Allah vergisi ganimet sayan Bedeviler gibi, Şerifler de Allah'ın Mekke'deki misafirlerine her türlü eziyeti reva görmekte kendilerini haklı görüyorlardı.

Dahası, bu soylu ırkın [kavm-i necib] üyeleri arasında miras konusunda birbiri ardına kavgalar çıkıyordu; öyle ki, ailenin iki rakip kolundan birinin reisi Şerifliği doldururken diğerinin Mekke'yi kuşatması ya da oraya giden yolları güvensiz hale getirmesi neredeyse normal bir durumdu. Mekke'nin istikrarlı nüfusu bu hâkimiyet mücadelesine kurban edilmmişti; barışın nimetleri onlar için bilinmeyen bir lükstü.

Hicaz hala İslam'ın siyasi merkezinden yönetilirken, Medine tayin edilen başkentti. Şeriflik gibi bağımsız bir yerel prenslik için Mekke, Hicaz'da sorun çıkarabilecek güçlerin askeri kuvvetleri için çok erişilebilir olmama avantajına sahipti. Aradaki mesafe ülkenin ulaşım imkânları için çok büyük olduğundan, Mekke Şerifleri sadece zaman zaman Medine ile Mekke'yi aynı anda kontrol edebiliyordu. Mekke'nin doğusunda, iki ya da üç günlük mesafede bulunan ve Mekkelilerin yaz aylarında uğradıkları dağ şehri Taif ve batıda bir ya da iki günlük mesafede bulunan Cidde limanı normalde Şerif'e bağlıydı. Birkaç küçük liman da onun yönetimi altındaydı. Çoğunlukla göçebe kabilelerin yaşadığı iç bölgelerle olan bağlantı, Şerif'in Bedevi aşiretinin reisiyle olan kişisel ilişkilerine göre değişiyordu.

Mekke Şerifliği, büyük İslam İmparatorluğu'nun bölündüğü eyalet ve beyliklerin çoğundan farklıydı, çünkü bir valilikten daha büyük bir bağımsızlık durumuna kademeli olarak geliştirilmemişti, ancak bir karışıklık döneminde kendiliğinden doğmuştu.

Bağdat'ta ve diğer komşu başkentlerde halk bu değişikliği bir oldu bitti olarak kabul etmişti. Şeriflik ne açıkça tanınmış ne de açıkça yasadışı olarak itiraz edilmişti. Dahası, yüzyıllık varlığı, Mekke'de yıllık hacı kabileleriyle temsil edilen birçok Müslüman kabile tarafından kabul edilerek bir tür sanal meşruiyet kazanmıştı. Bu ziyaretçiler sürekli olarak Şerif'in kötü muamelesine maruz kalıyorlardı. Ancak buna rağmen, bu Kutsal Şehir üzerindeki hakimiyetin Kutsal Aile'nin [Peygamberin ailesinin] bir koluna ait olduğu inancını koruyorlardı. Bu gerçek reddedilemez olarak kabul ediliyordu.

Başlıca İslam güçleri, Mekke Şeriflerini zımnen tanımlarına her zaman belirli bir çekince koymuşlar ve bu çekinceyi kabul etmek zorunda kalmışlardır. O hiçbir zaman bağımsız bir hükümdar olmadı ve uzun vadede koruyucu devletlerin hükümranlığını tanımak zorunda kaldı.

II

MEKKE ŞERİFLİĞİ-DEVAM

Mekke Şerifliği kendine özgü konumunu iste bu köken tesadüflerine borçluydu. Statüsü, Mekke şehrinin genel olarak Müslüman dünya için taşıdığı eşsiz önemle biraz daha artmıştı. Onuncu yüzyıldan itibaren, önde gelen İslam hükümdarlarından hiçbiri Batı Arabistan'ı yaklaşık olarak bile düzenli bir yönetim altında tutacak mekanizmaya sahip değildi. İki noktada aynı şekilde kararlıydılar: Birincisi, Mekke'nin resmî törenlerinde icra edilen resmi dualara [Cuma ve bayram hutbeleri] kendi isimlerinin girmesini sağlamak, her biri diğerlerinden öncelikli olmak istiyordu; ikincisi, yıllık festivallerdeki [Hac ibadeti] vekillerinin iddialarına uygun olarak rütbe almaları. Dualarda Halife'nin adı, gücü bir hayalete dönüştükten sonra bile, sorgusuz sualsiz ilk sırada yer alıyordu. Yaklaşık olarak miladi 1000 yılından 1200 yılına kadar Mekke'de otorite sahibi olan Peygamber'in soyundan gelenler, gerekli hürmeti belli bir tarafsızlıkla yerine getirmişlerdir. Onların emriyle, şimdi Bağdat'taki resmi Halife için ve yine Mısır'daki sapkın muhalif Halife için, birinin veya diğerinin gösterdiği güce veya sunduğu rüşvete göre dua ediliyordu. Yaklaşık miladi 1200'den günümüze kadar Mekke'de hüküm süren Şerif ailesi, Mısır'daki Fatımi Halifeliğine son verildiğinde ve 1258'de Moğol fırtınası Bağdat'takini silip süpürdüğünde kısa süre içinde seçim yapma zorluğundan kurtuldu. Bu olayları takip eden yüzyıllarda, dualarda yalnızca Sultanlardan bahsedildi. Ve böylece, dualarda, Şeriflik ile İslam'ın baş gücü arasındaki ilişkinin ilk resmi ifadesi yer aldı.

Mısır uzun süre tartışmasız bir konuma sahip olmuştur, bu nedenle on üçüncü yüzyıldan on altıncı yüzyıla kadar Batı Arabistan toprakları üzerinde Sultanları tarafından uygulanan bir himayeden bahsetmek doğrudur. Hicaz (Batı Arabistan) gıda maddeleri ve diğer ihtiyaçların ithalatı için Nil topraklarına bağımlıydı. Memlûk Sultanları Şerifliğin devamına izin verdiler ve bu makamda hak iddia edenlerin bitmek bilmeyen küçük veraset savaşlarına müdahale etmediler. Gerekli olduğunda, Sultanların düzenli birliklerden oluşan bir müfrezenin yardımıyla bu çekişmelerin bazılarında dengeyi değiştirmesi ve itaati zorlaması çok az çabaya mal oldu. Büyük bir Müslüman gücün eğitilmiş askerleri ile birkaç yüz köle, aynı sayıda paralı asker ve birkaç Bedevi aşiretinin zamanında yaptığı yardımdan oluşan Şerif'in küçük kuvveti arasında her zaman eşit olmayan bir mücadele vardı. Dahası, iç karışıklıklar, cezalandırıcı lidere her zaman karışıklık içindeki topraklarda bir tarafın iş birliğini garanti ediyordu.

Mısır 1517 yılında Sultan Selim tarafından fethedilince, Türkiye de otomatik olarak Kutsal Toprakların koruyuculuğunu üstlendi. Türk Sultanları kendilerini alçakgönüllü bir gururla her iki kutsal şehrin "hizmetkârları" olarak nitelendirdiler. Aynı zamanda Mekke'deki garnizonları, bu hizmeti kimseyle paylaşmaya niyetli olmadıklarının açık ve görünür bir işaretiydi. O dönemden itibaren, resmi hutbelerde isimleri hemen Büyük Şerif'inkinden önce geliyordu. Daha sonra, Türk Sultanları tarafından İslam'daki rakipsiz güçlerinin işareti ve mührü olarak üstlenilen *Halife* unvanının eklenmesiyle bu onurun önemi daha da artmıştır.

Osmanlılar, kutsal şehirlerin ümitsizce altüst olmuş yönetimini ıslah etmek için önceki dönemlerde bu himaye edilen topraklardaki selefleri kadar az çaba sarf ettiler. O tarihe kadar, Şeriflik üç yüzyıldan fazla bir süredir devam ediyordu ve hiçbir Müslüman bu kurumun meşruluğu ya da arzu edilirliliğini sorgulamayı düşünmüyordu.

Osmanlıların yönetim metotları, daha önceki Müslüman imparatorluklarındaki kadar kalıcı bir merkezileşmeye uygun değildi. Eyaletler hızla, her biri büyük ölçüde bağımsızlığa sahip feodal mülkler niteliğine büründü. Kahire, Şam ve Bağdat paşaları Mekke'de birinci olmak için birbirleriyle yarışıyorlardı. Bu rekabetten, tıpkı Kutsal Toprakların efendilerinin Şeriflerin aile çekişmelerinden yararlandığı gibi, Şeriflik de kazançlı çıktı. On sekizinci yüzyılda Şerifler dışarıdan gelen ağır bir elin baskısından rahatsız değillerdi, ancak kendilerine güvenmek zorunda kaldılar ve beklenmedik bir rakip güçlerini yok etmekle tehdit ettiğinde yetersiz donanımları onlar için bir tehlike kaynağı oldu.

Orta Arabistan'daki Vahhabiler, İslam'a leke sürüldüğünü ilan ettikleri bu durumu protesto etmek için mutaassıp bir gayretle harekete geçerek bir reform hareketi başlattılar.

Öncelikle Türk egemenliğine karşı yöneltilen bu "kutsal savaş," [cihad] Arabistan'ın büyük bir bölümünde on iki yüzyıl önce [Hz.] Muhammed'in uyandırdığına benzer bir dini coşku uyandırmayı başardı ve on sekizinci yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla geçerken, bu Vahhabiler Kutsal Şehirlerin hakimiyetini elde etmeyi ve Şerifleri otoritelerini tanımaya zorlamayı başardılar. Mısır Paşası, daha sonra ilk Hidiv olan Mehmed Ali, Türk Sultanı tarafından kendisine verilen görevi yerine getirmeyi ve Kutsal Toprakları yeniden fethetmeyi sonsuz zorluklarla başardı.

O zamanki Şerif, Vahhabileri ülkesinden püskürtmedeki yetersizliği nedeniyle, ailesinin birkaç üyesiyle birlikte sürgüne gönderilerek cezalandırılırken, boşalan makamına akrabalarının başka bir kolunun başı atandı. Bu krizde de Şerifliğin kaldırılmasından söz edilmedi.

Vahhabilerin 1813'te Hicaz'dan çıkarılmasıyla birlikte Şeriatın son tarihi aşaması başlar. Mısır'ın ilk Hidivi tarafından 1840'a kadar kısmen Türk otoritesiyle iş birliği içinde, kısmen de Türk otoritesine muhalif olarak uygulanan himaye tamamen etkili oldu ve böylece Sultan Kutsal Topraklar'da İstanbul'dan gönderilen bir vali tarafından düzenli olarak temsil edildiğinden, bu özgür hanedan için eski güzel çalkantılı zamanlar geri gelmedi.

Bununla birlikte, Şerifler ve İstanbul'daki hamileri arasındaki uzlaşma hiçbir zaman samimi olmadı; iki tarafın istekleri ve çıkarları bunun için çok uzaktı. Türkiye'nin Sultanları Şerifliği, Hicaz'ı sıradan bir *vilayet* ya da eyalet haline getirmelerini engelleyen zorunlu bir kötülük olarak görüyorlardı. Buraya diğer *vilayetlerdekine* benzer askeri ve sivil memurlar yerleştirdiler, ancak bu astların işlevleri, Şerif'in sınırsız gücü nedeniyle engelleniyordu. Osmanlı-Vahhabi Savaşlarından [1811-1818] sonra, söz konusu idareci, hükümdar tarafından seçildi ve rakip akrabalar artık irsi bir makama sahip olan bir kimseyi silah zoruyla görevden alamadı. Sultan ve Babıali ile birlikte entrika silahına başvurmak zorunda kaldılar. Yine de bu istikrarlı yönetim görünümüne rağmen, 1880 yılına kadar Şerif, Sultan'ın vekillerine karşı tüm silahlı direnişi sonuçsuz bıraktı. Teoriye göre Sultan'a itaat edilmesi gerekiyordu, ancak Sultan'ın Hicaz'daki hizmetkârları sadakatsiz ve kabul edilemezdi. Bu arada İstanbul'da, Şerif'in ailesinin bazı üyeleri, kısmen hüküm süren Şerif'in iyi niyeti için rehine olarak, kısmen de onu çevresinde rakipler bulundurma yükünden kurtarmak için bir tür onurlu esaret altında tutuluyordu ve ayrıca Şerif'in güvenilmez olduğunu kanıtlaması durumunda bu rakipleri hazır bulundurmak da bir kolaylıktı.

Hicaz'daki Türk valilerin işi hiç de kolay değildi. Enerjik bir Şerif, valinin otoritesini en küçük ölçüye indirmek için her zaman tetikte olurdu. Zayıf bir Şerif itaatkâr olabilirdi ama o zaman da ailesindeki kötü niyetli unsurları kontrol edip zararsız hale getirecek gücü yoktu ve çoğu zaman muhaliflerin oyunlarına kurban giderdi. Barışın korunması için iki otorite arasında iş birliği hayal bile edilmiyordu. Mekke'den Medine'ye, Cidde'ye ve Taif'e giden yollar kronik bir güvensizlik içindeydi ve ağgözlü Bedevilerin Şerif'in gizli desteğinden memnun oldukları nadir değildi.

1882'den 1905'e kadar bu makamı işgal eden Şerif Avnürrefik [1882-1905], enerjik bir tipti ama aynı zamanda, eylemleri Sezar'ın çılgın hırsını çağrıştıran ağgözlü bir zorbaydı. Birbiri ardına gelen valiler boyun eğmek ve onun gölgesinde oturmak zorunda kaldılar. Yalnızca Ahmed Ratib, 1892'den Avnürrefik'in 1905'teki ölümüne kadar Şerifin kötü eylemlerine gözlerini kapatarak ve görevdeki suiistimallerden elde edilen kârdan pay almakla yetinerek ayakta kalmayı başardı. Avnürrefik'in o sırada İstanbul'da yaşayan kardeşi Abdullah onun halefi olarak atandı ancak memleketine yolculuğuna başlayamadan öldü. Bunun üzerine Sultan, Avnürrefik'in yeğeni olan Şerif Ali'yi "Mekke Emiri" olarak atadı. Bu prenslere Türk makamlarınca verilen unvan, bu konudaki olası bir hassasiyete duyulan saygıdan ötürü bu şekildeydi.

Hem Şerif Ali hem de Vali Ahmed Ratib, 1908'de büyük Türk Devrimi patlak verdiğinde mağlup oldular. Ratib mali zorlamalara ve sürgüne boyun eğmek zorunda kalırken, tahttan indirilen Şerif Kahire'ye yerleşti. Amcasının oğlu Hüseyin, Avnürrefik'in kardeşi Ali'nin oğlu, onun yerini aldı. Çok geçmeden bu Hüseyin'in, Şerifliğin itibarını ve statüsünü geri kazanmak için olayların gidişatından faydalanma niyetinde olduğu ortaya çıktı.

Jön-Türk Hükümeti'nin kuruluşundan itibaren mücadele etmek zorunda kaldığı pek çok güçlükte Arabistan'ın da payı olduğu iyi bilinmektedir. Bu nedenle, yeni rejim tarafından atanan

Şerif'in kendi yoluna gitmesine izin vermeyi uygun buldu ve Hüseyin bu özgürlüğünü bol bol kullandı.

Türk-İtalyan Savaşı sırasında, Türk hakimiyeti özellikle Arabistan'ın güney kesiminde sıkıntılı bir durumdaydı ve Türk Hükümeti, isyancı Asir bölgesindeki kuşatılmış durumda olan Ebhâ Türk askeri birliklerinin tahliye edilmesi için Şerif Hüseyin'den yardım istedi. Köleler, paralı askerler ve Bedevilerden oluşan eski zamanlardan kalma bir Şerif ordusuyla Hüseyin, muhtemelen kuşatma altındaki Ebhâ Türk garnizonunun güvenli bir şekilde geri çekilmesini sağlamaya yardımcı olan, ancak aynı zamanda hiç şüphesiz Şerif'in Türk otoritesine sadakat duygusunu yumuşatan bir sefer düzenledi.

Aynı Milli Türk Haber Ajansı (Milli Ajans), Reuters'in Arabistan'daki isyanla ilgili olarak "İngiltere'nin parasını ödeyen başıboş soyguncu çetelerinin çabucak bastırılan bir ayaklanması" olarak bildirdiği haberini yalanladı- daha sonra Şerif Hüseyin'in tahttan indirildiğini ve yerine atanan Şerif Ali'nin Mekke'ye doğru yola çıktığını bildirdi. Burada, Milli Ajans'ın ilk raporundaki "başıbozuk soyguncu reisi" ile kastedilenin Şerif Hüseyin'in kendisi olup olmadığı ve Şerif Ali'nin önerilen yolculuğunun olaysız geçip geçmeyeceği gibi doğal sorular ortaya çıkmaktadır. Türk Hükümeti'nin yardımlarıyla "soyguncu baskınlarını" bir kez daha bastırmaya çalışacağı yeni atanan Şerif'in, bir süre önce Hüseyin'in yerine atanan kişi olup olmadığı Milli Ajans'ın raporunda açıkça belirtilmemiştir, ancak öyle olması çok muhtemeldir. Bu durumda, Şerif Ali savaştan önce Kahire'den ayrılmış ve İstanbul'a gitmiş olmalıdır.

Burada, tıpkı geçmişte oynandığı gibi, bir Şerif'in diğerine karşı oynadığı eski oyunun bir tekrarı var. Ve sonuç, bu ikisinden hangisinin sancağı altında daha büyük bir "soyguncu akıncı" gücü toplayabileceğine bağlı olacaktır: Türkler ve dostları tarafından desteklenen Ali ya da rakipleri tarafından yardım edilen Hüseyin.

Kuşkusuz her iki alternatif de mevcut koşullar altında Türk otoritesine karşı ciddi bir isyanın ne kadar önemli olduğunu kanıtlamaktadır.

III

ŞERİF VE HALİFE

Reuters telgrafında atıfta bulunulan Türk-Alman mesajındaki "soyguncu akıncılar" ile Mekke Emirinin aynı kişi olduğunu ve buna bağlı olarak, Mekke Emiri olan Şerif Hüseyin'in, Türk egemenliğine karşı kendi sancağını kaldırdığını varsayarsak, o zaman şu soru ortaya çıkmaktadır: "Şerif bu muhalefetiyle neyi kastetmektedir?"

İslam üzerine yazan çeşitli yazarlar, Türkiye'nin Sultanının "Halife" unvanını üstlenmesinin, bizzat İslam hukukuna dayanarak, uygunsuzluğu üzerine yorumlarda bulunmuşlardır. Gerçekten de dokuz yüzyıldan fazla bir süre boyunca, Müslüman dünyası tarafından Halifelerin, [[Hz.] Muhammed'in mensubu olduğu Kureys'in Arap soyundan geldiklerinin izini sürebilmelerinin zorunlu olduğu kabul edilmiştir. On altıncı yüzyıldan bu yana Sultanlar tarafından ileri sürülen iddialar hiçbir zaman genel olarak onaylanmamıştır. Bu iddiaların şiddetli bir açık muhalefete yol açmaması, kısmen Sultanların kendilerini bu isimle süsledikleri dönemde Türk İmparatorluğu'nun heybetli gücünden, kısmen de gasp edilen itibarın pratikte bir karşılığının olmamasından kaynaklanıyordu. Halife, Sultan'ın kılıçla fethettiği topraklara hiçbir toprak parçası katmadı ve Müslüman cemaatler tarafından Halife'ye hiçbir zaman ruhani otorite atfedilmedi. [Hz.] Muhammed'den sonra bir Müslüman naibin taşıyabileceği en yüksek unvanı üstlenmesiyle bu Sultanlar, tüm Müslüman prenslere, hiçbirinin kendisini onunla eşit görmesine izin verilmeyeceğini duyurdular.

Türk hakimiyeti altında bulunan Müslümanlar, Sultanlarının Halifeliğinden etkilenmediler. Türkiye'ye bağlı olmayan Müslüman topraklarındaki tebaanın yöneticileriyle ilişkileri daha da az etkilendi ve en azından bu mesele, gayrimüslimler tarafından idare edilen Müslümanlar için bir anlam ifade ediyordu. Bunların sayısı çoktur ve son yüzyıllarda sürekli olarak artmıştır. Etkili bir Hilafet, nasıl açıklanırsa açıklansın, tüm inananların siyasi birliğini gerektirmektedir.

Halife bu birliğin cisimleşmiş halidir ve her şeyden önce Müslümanların düşmanlarına karşı İslam ordularının lideridir, yoksa tüm öneminden mahrum edilmiş bir isim taşır. Uluslararası yaşamda Ortaçağ tarzı yapılara yer yoktur ve Türkiye'nin diğer devletlerle, özellikle de Müslüman tebaaya sahip olanlarla barış içinde yaşayabilmesinin tek yolu, Halifelik iddialarının, bu unvan resmi olarak korunsa bile, dürüstçe bir kenara bırakılmasıdır. Bu durum daha sonraki Türk devlet adamları tarafından çok iyi anlaşıldı ve onlar ya Halifelik fikrini tüm uluslararası müzakerelerinde ortadan kaldırdılar ya da Halifeyi hatalı bir şekilde bir tür papa -Kilise prensi- olarak gören Avrupalı meslektaşlarının bu yanlış düşünceyi sürdürmelerine zararsız olduğu için müsaade ettiler.

Ancak, modern bakış açısından habersiz olan ve siyasi sistem çerçevelerinde Halifelik efsanesine önemli bir yer ayırmaya devam eden cahil Müslümanlar, gerçek hayattan çoktan kaybolmuş olanı en azından hayali olarak korumak için sık sık Panislamcı tasavvurlarla sunuldu. Ve bu tasavvurlar çoğunlukla oldukça ihtiraslı olmuştur.

Halifelik fikrinin modern uluslararası ilişkilerle ne kadar çeliştiği, Türk Hükümeti'nin Almanya ile kurduğu ittifakın cazibesine kapılarak bu fikri yeniden gündeme getirmesiyle ortaya çıktı. Halifeliğin rönesansının ilk açık ve görünür işareti, dünyadaki tüm Müslümanlara, itaat etmekle yükümlü oldukları siyasi otoriteye bakılmaksızın, bu savaşa katılma çağrısının eşlik ettiği "Kutsal Savaş" [cihad] ilanı oldu. Ardından, hepsi de Türk Sultan-Halifesinin her koşulda Müslümanların siyasi politikasını kontrol eden kişi olduğu varsayımına dayanan bir dizi resmi ve işgüzar yayın geldi.

Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, Mekke Şerifinin Halifeliğe talip olarak Sultan Mehmed Reşad'a nasıl rakip olmaya çalışabileceği sorusuna cevap vermeye pek gerek kalmamaktadır.

Halifelik makamı kimin elinde olursa olsun, modern siyasi koşullarla tamamen uyumsuzdur. Ve bu, mevcut savaştan önce olduğu gibi sonra da doğru olacaktır. Ona sadece boş bir unvan olarak tahammül edilebilir.

Geri kalanlar için, Mekke Şerifliğinin tarihi ve mevcut durumu hakkında daha önce yazdıklarımızdan, herhangi ulvi heveslerin özellikle yerel prenslikler için uygun olmayacağı görülebilir. Mekke Şeriflerinin Halifeliği fikri, İslam üzerine yazan şu ya da bu Avrupalı yazar tarafından birden fazla kez dile getirilmiştir, ancak Müslüman dünyasında bu konu hiçbir zaman gündeme getirilmemiştir ve -miladi 1200 yılından beri Mekke'de ve Batı Arabistan'ın çeşitli bölgelerinde hüküm süren- Katade Hanedanı'ndan gelen Şeriflerden hiç kimse böyle bir şeyi asla düşünmemiştir. Yabancı etkilerin bile bir Mekke Şerifini Halifelik için kumar oynamaya ikna etmesi mümkün değildir. Şeriflerin hepsi de böyle bir girişimin başarı şansının ne kadar az olduğunu pek iyi bilirler ve kendilerini gelenek ve kaynaklarıyla Hicaz'la sınırlı hissederler.

Belki de pek çok kişinin düştüğü bir başka hataya, yani Hicaz'ın Türk hakimiyetinden alınmasının otomatik olarak Türk Halifeliğini sona erdireceği, çünkü Halife'nin unvan iddiasını kısmen Kutsal Şehirleri korumasına dayandırdığı görüşüne karşı çıkmak gereksiz değildir. Bu görüş ne Muhammed hukuku ne de Muhammed tarihi tarafından desteklenmektedir. Mekke ve Medine, örneğin, inançsız Karmatilerin elinde olduğu, yine sapkın Fatimi Halifelerine boyun eğdiği, Halifelik makamı ile tüm ilişkilerin askıya alındığı, Vahhabilerin Türkleri Kutsal Topraklardan sürdüğü dönemler yaşamıştır; bu durumların hiçbirinde tek bir Müslümanın aklına Halifenin onurunu sorgulama hakkı gelmemiştir. Halifelik ve Kutsal Topraklar birden fazla kez birbirlerinden bağımsız olarak var olmuşlardır.

Yüksek siyasi beklentiler bir yana, Hüseyin'i Türklere itaat etmekten vazgeçirecek yeterince neden vardır. Sultan-Halife ile Şerif arasındaki ilişkilerin göstermelik olduğu ve hiçbir zaman samimi olmadığı iyi bilinmektedir. Şerifler, himayeyi her zaman baskıcı bir bağ olarak hissetmişlerdir ve Türkler, fatihler olarak bu topraklara bahsettikleri nimetler adına halka hiçbir zaman cazip gelememişlerdir. Bu konuda hiçbir şey vermediler ve haccın yapıldığı birkaç hafta boyunca Kutsal Şehirlere giden yolların güvenliğini sağlayacak bir konumda bile olmadılar. Başka

yerlerde olduğu gibi Türkler Arabistan'da da halkla çok az ilişki kurmaya gayret etmişlerdir. En yüksek derecede seilmeyen kişilerdir.

Türkiye'nin 1908'den beri elinde bulunduğu İttihat ve Terakki Cemiyeti, Mekkeliler ve onların irsî prensleri tarafından hiçbir şekilde putlaştırılmamıştır. İstanbul'a 1908'den beri Mekke'den gelen ziyaretçiler, Genç Türkiye'nin yöntemleri ve idealleri karşısında dehşete kapıldılar. Tüm Mekke hac ziyaretleriyle geçinmektedir ve herkesin ilgisi, tıpkı tarımla uğraşan bir halkın hasat beklentisi gibi, *hacılardan* elde edilecek kazanç odaklanmıştır. İlkelerine Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik yazan ve daha sonra yönetimde Abdülhamid'inkine eşdeğer despotik yöntemler benimsemeye başlayan Komite, Mekke'de Türkiye'nin savaşa katılmasının nedeni olarak görülüyor ki bunun Kutsal Şehirler için aşikâr sonucu hacıların yokluğu ve gıda maddelerinin ithalatının kısıtlanmasıydı. Türk egemenliğini içtenlikle kabul etmiş olan Batı Arabistan halkı bile artık mevcut Türk *rejimini* lanetlemektedir. Türkiye'nin müttefiki Almanya'nın düşmanı olan bir güce başvurmaya hazır olmalarına şaşmamak gerek! Reuters'in Cidde'deki ticaretin yeniden normal seyrine döndüğünü bildiren son telgrafı, verdiği bilgilerle Türk karşıtı hareketin ana nedenlerinden birine işaret etmektedir.

Büyük Savaş'ta Mekke Şerifliğinin yer alması mümkün değildir. Elindeki kuvvetler, bir arada tutulması zor, disiplinsiz ve eğitimsiz bir muhafız birliği, birkaç paralı asker ve bazı Bedevi kabilelerinin katkısından başka bir şey değildir. Kutsal şehirlerin nüfusu, askeri bir güç oluşturmak için hiçbir unsur sağlamamaktadır ve bu nüfus içinde, Türklerin şimdi kullanmak istediği Şerif Ali, kesinlikle bazı taraftarlar bulacaktır. Arabistan hala, eskiden olduğu gibi, çatışan çıkarlar ve yüzyıllardır süren kan davaları yüzünden umutsuzca bölünmüş durumdadır. Büyük girişimler için hazır değil. Ancak, şu an için, Batı Arabistan'da Türkiye'ye karşı Büyük Şerif'in önderliğinde ve İngiltere'nin desteğiyle gerçekleştirilecek bir isyan, Türk Hükümeti'nin başına ciddi bir bela açabilir ve bu bela Mekke'de olduğu için tüm Müslüman dünyası tarafından bilinmekte ve el üstünde tutulmaktadır. İyi hazırlanmış ve ustalıkla yürütülmüş böyle bir sefer, Alman koruması altındaki Genç Türkiye'nin, İslam'ın ortaçağ fanatizmini diğer dini mezheplere karşı kışkırtma ve bunu çatışmaya teşvik olarak kullanma girişimine karşı ustaca bir darbe olacaktır.

Ne olursa olsun, dini nefretin ateşiyle oynamaktan tiksinenlerin, esasen dindar olmayan Jön Türklerin kendilerini ikna etmeye izin verdikleri bir ölçü, Arap ayaklanmasından pişmanlık duymaları için hiçbir neden yoktur. "Halifelik" ve "Kutsal Savaş" gibi değersiz ve gürültülü konuşmalara bir son verme eğiliminde olan her şey saygıya değer olarak kabul edilebilir.

NOT [Gottheil]

Beyannamenin aşağıdaki çevirisi *The Near East*'de yayınlanmıştır:

Profesör Hurgronje, monografisini yazdığından bu yana, Türk hükümeti tarafından Medine'ye gönderilen yeni Başşehzadenin kimliği konusundaki tahmininden şüphe duymak için nedenlere sahip olmuştur. Muhtemelen bu kişi, amcası Avnürrefik'in yerine geçen ve onun ölümünden sonra Mısır'a yerleşen Ali değildir.

Bildiri, Profesör Hurgronje'in kendi makaleleriyle bağlantılı olarak ilginç olduğu için eklenmiştir. Kendisi, mümkün olsaydı, bunun yanı sıra Türk beyannamesini de vermeyi tercih ederdi.

MEKKE ŞERİFİNİN BEYANNAMESİ

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla."

Bu bizim tüm Müslüman kardeşlerimize hitaben umumi beyannamemizdir.

"Ey Tanrı, bizimle kavmimiz arasında hak ile hükmet; Hâkim olan Sensin."

Tüm dünya bilir ki, tüm Müslüman prensler ve yöneticiler arasında Türk Hükümeti'ni ilk tanıyanlar Mekke'nin Kutlu Emirleri olmuştur. Bunu, Osmanlı Hanedanı'nın Sultanlarını (mezarlarının toprağı mübarek olsun ve cennette yaşasınlar!), nasıl dürüst olduklarını ve Dinin ve

Peygamberin (salavât onun üzerine olsun!) tüm emir ve hükümlerini nasıl mükemmel bir şekilde yerine getirdiklerini gördükleri için, İslam kardeşliğini birbirine bağlamak ve güçlendirmek için yaptılar. Bu nedenle onlara her zaman itaat ettiler.

Bunun bir göstergesi olarak, Hicri 1322'de Abha'yı kuşatanlardan kurtarmak ve Hükümetin adını onurlu bir şekilde korumak için o Araplara karşı kendi Araplarıyla birlikte onlara nasıl yardım ettiğimi hatırlayın ve ertesi yıl oğullarımdan birine emanet ettiğim ordularıyla onlara nasıl yardım ettiğimi de hatırlayın; çünkü İttihat ve Terakki Cemiyeti ayaklanıp güçlenene ve iktidara el koyana kadar gerçekte Hükümetle birdik. O zamandan beri Devletin nasıl yıkıma uğradığını, mallarının elinden nasıl alındığını ve dünyadaki yerinin nasıl kaybedildiğini düşünün; ta ki şimdi bu son ve en ölümcül savaşa sürüklenene kadar.

Bütün bunları, ortaya koyması bana düşmeyen, ancak bu en yüce ve en asil Müslüman İktidarın parçalara ayrıldığını ve yıkıma sürüklendiğini gören tüm dünya Müslümanları için aleni ve üzüntü sebebi olan utanç verici iştahları tarafından yönlendirilerek yaptılar. Aynı zamanda, kendi suçları olmaksızın hayatları feda edilen, Müslüman ve diğerlerinden oluşan pek çok tebaası için de ağıt yakıyoruz. Bazıları haince öldürüldü, bazıları ise savaşın felaketleri yetmezmiş gibi zalimce evlerinden sürüldü. Bu felaketlerden en ağır payı Kutsal Topraklar almıştır. Yoksullar ve hatta varlıklı aileler, mobilyalarını ve tüm mallarını kaybettikten sonra, kapılarını ve pencerelerini, hatta evlerinin ahşap çerçevelerini bile ekmek için satmak zorunda bırakıldılar. İttihat ve Terakki'nin arzusu bu şekilde bile tatmin olmadı. Kötü emellerinin tüm boyutlarını gözler önüne serdiler ve İslam'ın gerçek takipçileriyle aralarındaki tek bağı kopardılar. Kitabın emirlerine itaatten ayrıldılar.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Sadrazamının, Şeyhülislamının, Ulemanın, Nazırlarının ve Eşrafının göz yummasıyla, *İctihad* adlı gazetelerinden biri İstanbul'da Peygamberimiz (Allah'ın salât ve selamı onun üzerine olsun!) hakkında değersiz şeyler yayınladı ve onun hakkında kötü konuştu (Allah korusun!). Sonra İttihat ve Terakki, Allah'ın "Bir erkeğe bir kadının iki katı pay verilecektir" ayetini reddetti ve onları birbirine eşit kıldı. Daha da ileri giderek, Mekke, Medine ve Şam'da garnizona bulunan askerlerin yeni ve aptalca nedenlerle oruçlarını bozmalarına neden olarak ve Tanrı'nın "İçinizden hasta olanlar veya yolculukta bulunanlar...." emrini dikkate almayarak İncanın beş temel taşından birini, Ramazan Orucunu bile kaldırdılar. Evet, daha da ileri gittiler. Sultanın şahsını zayıflatılar ve şahsi hükümetinin reisini kendisinin seçmesini yasaklayarak onun onurunu elinden aldılar. Halifeliğin temelini sarsmak için buna benzer başka şeyler de yaptılar.

Bunun için kendimizi onlardan ayırmak, onları ve itaatlerini reddetmek açıkça bizim payımıza düşen ve yapmamız gereken bir görevdi. Ancak biz yine de onların kötülüklerine inanmadık ve bunların bizimle Hükümet arasında bir ayrılık yaratmak isteyen kötü niyetli kişilerin hayalleri olduğunu düşünmeye çalıştık. Türkiye'yi yönetenlerin Enver Paşa, Cemal Paşa ve Talat Bey olduğu ve her istediklerini yaptıkları herkes tarafından anlaşılınca kadar onlara katlandık. Mekke'deki Şer'i Mahkeme hâkimine mektup yazarak Bakara Suresi'ndeki ayetleri tahrif ettiklerinde ve kendisine mahkeme dışındaki müminlerin delillerini reddetmesini ve sadece mahkeme içinde yapılan iş ve sözleşmeleri dikkate almasını söylediklerinde suçlarını açıkça ortaya koydular. Ayrıca, aralarında Emir Ömer el-Cezairi, Emir Arif el-Şahabi, Şefik Bey el-Müeyyed, Aselizade Şükrü Bey, Abdulvahap, Tevfik Bey el-Bast, Abdülhamid Zöhravî Efendi, Abdülgani el-Arisi ve onların bilgin yoldaşlarının da bulunduğu Müslümanların en şerefli ve aydınlarından yirmi birini bir günde asarak kabahatlerini gösterdiler. Bu kadar çok kişiyi, hatta sığırları bile bir seferde yok etmek, tüm tabii şefkat ve merhametten yoksun insanlar için zor olurdu. Ve eğer bu kötü eylem için bazı mazeretleri olduğunu varsayarsak, bu talihsiz adamların masum ve en zavallı ailelerini hangi hakla yabancı ülkelere götürdüler? Doğal koruyucularından yoksun bırakılan çocuklar, yaşlı erkekler ve narin kadınlar sürgünde her türlü kötü muameleye ve hatta işkencelere maruz bırakıldılar, sanki zaten çektikleri acılar yeterince azap değilmiş gibi. Tanrı dememiş miydi: "Hiç kimse bir başkasının günahı yüzünden cezalandırılmayacaktır..." Diyelim ki kurbanlarının zararsız ailelerine kötü davranmak için kendilerine göre bir neden buldular; o zaman neden onları açıktan ölmekten kurtaracak tek şey olan mallarını ve mülklerini

ellerinden aldılar? Ve eğer bu kötü eylem için bir mazeretleri olduğunu varsayarsak, kemiklerini kirlettikleri ve tozunu etrafa saçtıkları, en dürüst ve namuslu efendimiz ve kardeşimiz Es-Seyyid eş-Şerif Abdülkadir el-Cezairi el-Hassani'nin mezarını parçaladıkları için onları nasıl affedebiliriz?

Kısaca değindiğimiz bu kötülüklerin hükmünü genel olarak dünyaya, özel olarak da Müslümanlara bırakıyoruz. Onların kalplerinin derinliklerinde Dine olan sadakatsizliklerine ve Araplara karşı olan duygularına, Allah'ın, "Evimi, ona gelen herkes için temiz tutun" diyerek Evi olarak seçtiği o kadim Evi -bütün Müslümanlar tarafından çok saygı duyulan bir Evi-bombalamalarından daha güçlü bir kanıt isteyebilir miyiz? İsyan başladığında Ecyad kalesinden orayı topa tuttular. İlk atış Hacerulesved'in bir buçuk metre yukarısına isabet etti. İkincisi ise üç metre yakınına düştü, böylece alev yukarı sıçradı ve Kisveyi [Kâbe örtüsü] sardı. Bunu gören binlerce Müslüman önce acıklı bir çığlık atarak sağa sola koşuştular, sonra da öfkeyle bağırarak onu kurtarmaya koştular. Alevleri söndürebilmek için kapıyı kırıp açmak ve çatıya çıkmak zorunda kaldılar. Üçüncü bir top mermisi Makam-ı İbrahim'e düştü ve diğer top mermileri de silahlarına hedef yaptıkları avluya ve çevresine düşerek, insanların ibadet etmek için yaklaşmalarını engelleyene kadar her gün Cami'de namaz kılan üç ya da dört kişiyi öldürdüler. Bunlar, Allah'ın Evini nasıl hor gördüklerini ve inananlar tarafından ona verilen onuru nasıl reddettiklerini gösterecektir.

Tüm bunları yargılama için Müslüman dünyasına bırakıyoruz.

Evet, yargılamayı Müslüman dünyasına bırakabiliriz; ancak dinimizi ve bir halk olarak varlığımızı İttihatçıların oyuncağı olmaya bırakamayız. Allah (Onun şanı ne yücedir!) bize özgürlük ve bağımsızlık yolunu açmış, zalimlerin elini kesmek ve askeri birliklerini aramızdan kovmak için bize zafer yolunu göstermiştir. Bağımsızlığa, hala düşmanımızın zulmü altında inleyen Osmanlı İmparatorluğu'nun geri kalanından bağımsızlığa kavuştuk. Bağımsızlığımız tamdır, mutlak, hiçbir yabancı etki veya saldırganlık tarafından el uzatılamaz ve amacımız İslam'ın korunması ve onun dünyadaki seviyesinin yükseltilmesidir. Yönetim ve adalet ilkelerinde tek rehberimiz ve savunucumuz olan yüce dinimize dayanıyoruz. İnançla uyum içinde olan ve İslam Dağı'na götüren her şeyi kabul etmeye ve özellikle de gücümüz ve yeteneğimiz olduğu ölçüde halkın tüm sınıflarının zihnini ve ruhunu yükseltmeye hazırız.

Biz dinimizin emirleri uyarınca bunu yaptık ve kendi payımıza, dünyanın her yerindeki kardeşlerimizin de İslam'daki kardeşlik bağlarının pekiştirilmesi için, üzerlerine düşen görevi yerine getireceklerine inanıyoruz.

Her şeyi veren Allah'ın Peygamberi hürmetine, bize bereket ihvan etmesi, iman ve müminlerin refahı için bizi doğru yola iletmesi için Rablerin Rabbi'ne yalvarıyoruz.

Her şeye gücü yeten Allah'a güveniyoruz, O'nun savunması bize yeter.

Mekke Şerifi ve Emiri,

HÜSEYİN.

25 Şaban, 1334.

KAYNAKÇA

Hurgronje, C. Snouck. *The Revolt in Arabia*. Translated and foreword Richard J. H. Gottheil. New York: G. P. Putnam's Sons, 1917. III-VI, 1-50.